

Kanttekeningen en berichten

A. L. DEN BLAAUWEN

De Saksische Malabaren

In het artikel 'Meissen en het Journal van Lazare Duvaux' in dit Bulletin (1961, blz. 19 en afb. 1) werden de hier nogmaals afgebeelde figuren van Saksisch porselein door mij ten onrechte in verband gebracht met de Chinese muzikanten van Friedrich Elias Meyer, die als Malabaren bekend staan. Ik constateerde, dat uit het Journal van de Parijse handelaar Duvaux bleek, dat reeds in april 1749 Malabaren van Saksisch porselein in Parijs aanwezig waren. Hiermee was de mogelijkheid gegeven de bekende figuren van Meyer nauwkeurig op 1748/49 te dateren, daar Meyer eerst sedert 1 juni 1748 in Meissen werkzaam was. De vermelding bij Zimmermann (zonder afbeelding)¹ van een tweede paar Malabaren en de aanwezigheid van een tweede paar (hier afgebeeld) in de collectie van het Rijksmuseum, in kleding en type gelijk aan de Malabaren van Meyer, maar minder beweeglijk en van andere attributen voorzien, bracht mij er toe beide paren met elkaar te identificeren. Dit opende de mogelijkheid, dat Duvaux in zijn Journal ook dit tweede paar bedoeld zou kunnen hebben.

Naarstig onderzoek in de literatuur over het onderwerp naar meer gegevens over dit tweede paar bleef zonder resultaat. Het is nergens beschreven, hetgeen niet zo verwonderlijk is, als men weet, dat slechts weinige exemplaren bekend zijn in tegenstelling tot het paar van Meyer, dat veelvuldig voorkomt. De enkele malen, dat men deze figuren in veilingcatalogi² aantreft, worden ze aan Kändler toegeschreven en Chinezen genoemd.

Een bezoek aan het archief van de Staatliche Porzellanmanufaktur te Meissen in augustus 1961 bracht evenwel enig licht in het probleem³. In de werkrapporten van Johann Friedrich Eberlein (gest. 1749), sedert 1735 de naaste medewerker van de chef-modelleur Kändler, vindt men de volgende vermeldingen:

augustus 1746:

'nr. 6 1 Figur, ein Indianisch Weibel 3/4 Elle gross mit 2 Körben vorstellend, für Sr. H. R. Gr. etc. v. Brühl zu boussiren angefangen'.

september 1746:

'2. Die im vorigen Monat für Sr. etc. v. Brühl angefangenen Figur, ein Indianisch Weibel vorstellend, verfertigt' ⁴.

De door mij hier afgebeelde vrouwenfiguur met twee manden werd dus door Eberlein in augustus/september 1746 gemodelleerd. Het formaat (grote figuren zijn in Meissen zeldzaam) en de beschrijving zijn m.i. overtuigend genoeg. Jammer genoeg komt de mansfiguur noch in de werkrapporten van Eberlein, noch in die van de andere modellers voor.

De ervaring leert echter, dat de rapporten geen compleet beeld van de productie geven, zodat het niet uitgesloten is, dat ook de man een werk van Eberlein is. Stylistisch moet m.i. echter eerder aan Kändler gedacht worden, die trouwens veelal Eberleins werk corrigeerde, hetgeen ook hier gebeurd kan zijn.

Het feit, dat Eberlein in zijn rapport in het geheel niet over Malabaren spreekt, maakt het voor mij zeer waarschijnlijk, dat niet zijn figuren, maar die van Meyer, door Duvaux zijn vermeld. Ook andere argumenten spreken daarvoor. Eberleins figuren zijn pas in recente tijd Malabaren genoemd

¹ E. Zimmermann, *Meissner Porzellan*, Leipzig 1926, blz. 203.

² O.a. *Veil. Cat. Verz. L. Darmstädter*, Berlijn 24/26-3-1925, nr. 63, Taf. 22; *Veil. Cat. Verz. H. Fuld*, Amsterdam 30/11-6/12-1920, nr. 492, met afb.; zie ook: D. Rosenfeld, *Porcelain figures of the eighteenth century in Europe*, New York 1949, afb. op blz. 30/31.

³ De archivaris, de heer Reinheckel, dank ik voor zijn hartelijke ontvangst en hulp.

⁴ *Werkarchiv I Ab 26*, blz. 233 en 254.

Twee Chinese figuren van Saksisch porselein. De vrouw gemodelleerd door J. Fr. Eberlein, 1746. De man toegeschreven aan J. J. Kändler en/of Eberlein. H. 36,3 en 35,7 cm.

naar analogie van die van Meyer⁵. De maat, die achter de als Malabaren vermelde figuren in de prijscourant van de fabriek van het jaar 1765 staat opgegeven⁶, komt meer overeen met het paar van Meyer. Tenslotte zijn de figuren van Eberlein, naar uit hun zeldzaamheid valt af te lezen veel minder populair geweest en zij zullen ook door hun zwaardere barokke vormen minder aan de verfijnde Franse smaak hebben geappelleerd.

Tenslotte nog een enkel woord over de stijl van de Malabaren van Meyer. Niet alleen de figuren vertonen in tegenstelling tot die van Eberlein de

nieuwe stijl van het rococo, maar ook de voetstukken. De veronderstelling van Honey⁷, dat het Meyer was, die deze rocaille voetstukken in Meissen invoerde, heeft door de vroege datering van zijn Malabaren aan waarschijnlijkheid gewonnen.

⁵ *Catalogus van de tentoonstelling 'Europäisches Rokoko', München 1958, nr. 762.*

⁶ *K. Berling, Das Meissner Porzellan und seine Geschichte, Leipzig 1900, blz. 197.*

⁷ *W. B. Honey, Dresden China, Londen 1954, blz. 122.*